

Лілія РОМАН

ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет», Чернівці (Україна),

Liliya ROMAN

Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University», Chernivtsi (Ukraine), liliya.roman@ukr.net

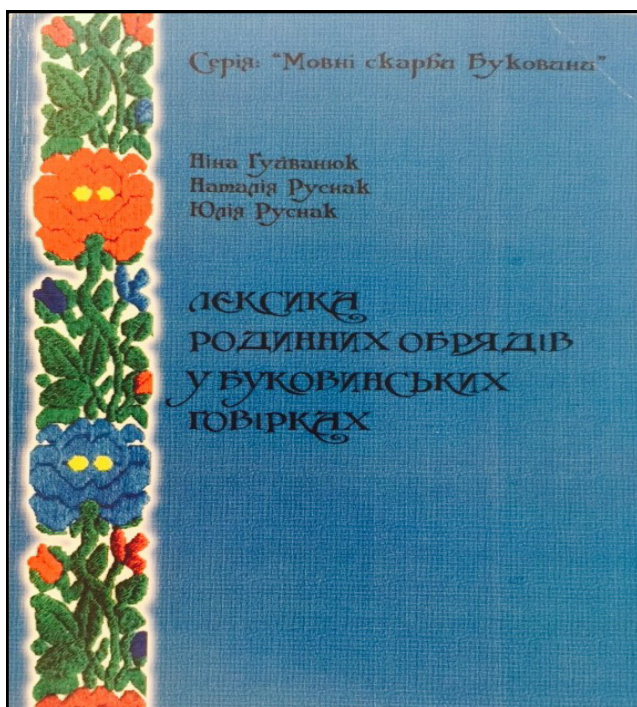
МАГІЯ НАРОДНОГО СЛОВА РЕЦЕНЗІЯ НА
МОНОГРАФІЮ ГУЙВАНЮК Н., РУСНАК Н.,
РУСНАК Ю. ЛЕКСИКА РОДИННИХ
ОБРЯДІВ У БУКОВИНСЬКИХ ГОВІРКАХ:
МОНОГРАФІЯ. – ЧЕРНІВ. НАЦ. УН-Т ІМ. ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА. – ЧЕРНІВЦІ : РУТА, 2015. – 319 С.
(СЕРІЯ «МОВНІ СКАРБИ БУКОВИНИ»)

THE MAGICS OF FOLK WORD REVIEW OF THE
MONOGRAPH BY HUYVANYUK N., RUSNAK N.,
RUSNAK YU. LEXICON OF THE FAMILY RITES IN
BUKOVINIAN DIALECTS: MONOGRAPH. –
CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY, CHERNIV-
TSI: RUTA, 2015. – 319 P. (SERIES "LANGUAGE
TREASURES BUKOVINA")

Ключевые слова: буковинские говоры, обрядовый термин, номинация, заимствования, лексико-тематическая группа, фонетический вариант, грамматический вариант, лексико-семантический вариант.

Роман Лілія. Магія народного слова. Рецензія на монографію Гуйванюк Н., Руснак Н., Руснак Ю. Лексика родинних обрядів у буковинських говірках: Монографія. – Чернов. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Черновці: Рута, 2015. – 319 с. (Серія «Языковые сокровища Буковины»).

В монографії проаналізована лексика трьох типів родинних обрядів (свадебного, родильного та поховального). На широкому фактичному матеріалі, почерпнутому з етнографічних робіт, произведених буковинських письменників кінця XIX – початку XX в., а також живої народної мови, вперше в українському мовознавстві системно охарактеризовано структурні, семантико-функціональні та етнолінгвістичні особливості обрядової лексики. Авторами просліджені міжмовні контакти носіїв буковинських говірок з сусідніми народами, зумовлені історичним розвитком Буковини, досліджено специфіку лексики родинних обрядів у плані ареальних трансформацій загальноукраїнських понять та в загальнослов'янському контексті.

У монографії Н.В. Гуйванюк, Н.О. Руснак, Ю.М. Руснак «Лексика родинних обрядів у буковинських говірках» проаналізовано лексику трьох типів родинних обрядів (весільного, родильного та поховального). На широкому фактичному матеріалі, почерпнутому з етнографічних праць, творів буковинських письменників кінця XIX – початку XX ст., живої народної мови,

вперше в українському мовознавстві системно охарактеризовано структурні, семантико-функціональні та етнолінгвістичні особливості обрядової лексики, просліджено міжмовні контакти носіїв буковинських говірок із сусідніми народами, зумовлені історичним розвитком Буковини, досліджено специфіку лексики родинних обрядів у плані ареальних трансформацій загальноукраїнських понять та в загальнослов'янському контексті.

Родильний та поховальний обряди автори характеризують як *межові*, вони знаменують початок і кінець людського життя. Весільну обрядовість інтерпретують як підґрунтя для межових родинних обрядів. Найширше представлена весільна обрядовість, вона найліпше збереглася у спогадах, її яскраво відтворюють розповіді діалектоносіїв. Шлях людства викристалізував довершене театралізоване дійство, що дійшло з деякими видозмінами до наших днів, у якому переплелено магічне та прагматичне, в тій чи тій формі збережено залишки попередніх світоглядних систем, відображено психофізичні особливості нації.

Структура монографічного дослідження цілком умотивована. Перший розділ «Теоретичні засади вивчення лексики родинних обрядів» слугує платформою аналізу. Другий і третій розділи присвячені весільній обрядовості, як-от: «Лексика весільної обрядовості, пов'язана з духовною культурою» та «Лексика весільної обрядовості, пов'язана з матеріальною культурою буковинців». В останньому розділі розглянуто лексику *межових* родинних обрядів у буковинських говірках.

Автори переконливо доводять, що три типи родинної обрядовості – *весілля, народження та поховання* – становлять єдність, яку на мовному рівні забезпечує функціонування культурних термінів: *п'рошча, де"ре"уїце, в'ір'е"ж'ети* (весільний і поховальний обряди); *ф'ін, ф'і'на, на'нашка, на'нашко, на'нашул, на'нашки, ко'лачини, 'матка, 'бат'ко* (весільний і родильний обряди). Внутрішня форма об'єднує обрядотерміни *ви'тати* (весільний обряд) і *при'вет'і* (поховальний обряд). У трьох типах родинної обрядовості використовують обрядотерміни *дома'тор', чел'ад'*. У межах родинної обрядовості простежуємо реалізацію тієї самої обрядодії: *да'вати по'ману 'через тру'ну і дару'вати ди'є'тину 'через ст'іл* (поховальний і родильний обряди), *да'вати 'бапці на 'капці і при'йти с 'капцями* (родильний і весільний обряди); *накри'є'вати ст'іл і накри'є'вати гр'іб* (весільний і поховальний обряди). Родинна обрядовість реалізує культурні архетипи нації, дотримання традицій та обов'язкових обрядодій, спільного споживання їжі, використання символів, пов'язаних з водою, вогнем, рослинами тощо. Для багатьох обрядодій характерні елементи імітативної та контагіозної магії.

Найширше у буковинських говірках представлена весільна обрядовість. Буковинська весільна термінологія поповнюється за рахунок професійної лексики (*'вата, ва'маг*), військової (*'класти бло'каду*), соціально-економічної (*вадро'ве, ро'бити конт'ракти*). Основу обрядових номінацій, що вербалізують духовну культуру, формує побутова лексика.

До складу родинної лексики буковинських говірок входять архаїчні назви, що сягають своїм корінням у глибину праслов'янської єдності. Семантичними рудиментами є номінації *шафе'риц'а, ко'даш, че"р'вона со'рочка, че"р'воний ко'жух, к'расна со'рочка, к'райка, 'кучма, 'шида, на'м'ітка, 'рантух, ши"ринка, к'іс'і'йа, 'кичка, порк'і'ниці, 'гач'і, 'в'іно, п'ридане, 'посаг, вип'рава, чу'гай, ко'лач, коро'вай, 'баба, 'лодва*. Родинна обрядовість зберегла чимало табуйованих назв. Евфемістичні назви трапляються в усіх типах родинної обрядовості, однак передовсім вони характерні для родильного та поховального обрядів: *кн'аз', кн'а'гиня* (весільна обрядовість); *з'руба, т'аж'ка, ди'є'тина найш'ласи, бог по'м'іг ди'є'тин'і 'душу розв'є'зати* (родильна обрядовість); *ми"є'нутиси, де"ре"вишче* (поховальна обрядовість).

Специфіку лексики родинної обрядовості буковинських говірок засвідчують ареальні трансформації загальноукраїнських понять *зачи"найнища, за'водини, де"ре"уїце, ка'н'оўський, ко'шалик, ко'рочка, ве"рен'а, ко'куц*. Специфічними мовними одиницями родинних обрядів буковинців є *пок'і'нути ве"р'бу, вадро'ве, к'ласти бло'каду, при"х'ід ўма'н'іў, матко'вий, бат'ко'ва, при"вет'і, при"йти на лу'бок, по'мана, ко'маши'а*.

Обрядова лексика досліджуваного ареалу реалізує взаємозв'язки між сусідніми народами, міжмовні контакти, зумовлені особливостями історичного розвитку буковинського краю. Ряд обрядових лексем запозичено з румунської мови: *вадро'ве, вата'жел, фли'кеў, кат'р'інца, м'ін'т'ан, кеп'тар', д'орда'ни, 'кода, не"м'ітища, гу'рал'ка, 'кирна, панта'лони, ше"р'веток,*

струц, 'сирма, 'дзестра, с'корца, шанд'рама, 'жеўна, 'моша, копил'а, копил'ак, ка'пак, ко'куц; з німецької мови – *гратул'у'вати, р'ікл'а, 'рантух, коц, 'шопа*; з тюркських мов – *'ч'іча, ва'маг, 'фота, фа'та, 'шалик, 'джерга*; з польської – *'вел'он, с'тонники, 'ружа, с'точок*.

Особливого схвалення заслуговують додатки «Словник лексики родинної обрядовості у буковинських говірках» та «Діалектні тексти про родинну обрядовість».

Монографічне дослідження призначено для наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів, учителів та знавців української мови.

Roman Lilya. Magics of Folk Words. Review of the monograph by Huyvanyuk N., Rusnak N., Rusnak Yu. Lexicon of the Family Rites in Bukovinian Dialects: Monograph. – Chernivtsi National University, Chernivtsi: Ruta, 2015. – 319 p. – (Series "Language treasures Bukovina"). The book analyzes the vocabulary of three types of family rites (wedding, funeral and maternity). In Ukrainian linguistics this book is the first systematic investigation of structural, semantic-functional and ethnolinguistic peculiarities of the family rites lexicon based on the exploration of a living folk speech and a wide factual material collected from the ethnographic investigations and works of the Bukovinian writers of the end of XIX-th beginning of XX-th century.

Not only the lexicon itself but also cross-language contacts of Bukovinian dialect bearers with neighboring peoples have been traced in the book, as well as the specific features of Bukovinian family rites considering the areal nationwide transformation of concepts in the general Slavonic context.

Key words: *Bukovinian dialects, ritual terms, family rites, nomination, borrowing, lexical-thematic group, phonetic variant, grammatical variant, lexical-semantic variant.*

Роман Лілія – кандидат філологічних наук, викладач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет». Автор понад 60 публіцистичних та 32 наукових і навчально-методичних робіт. Співавтор навчально-методичного підручника та монографії. Коло наукових інтересів: інновації у методиці викладання української мови як іноземної, порівняльна граматики та стилістика української та англійської мов, нейролінгвістика, психолінгвістика.

Roman Lilya – PhD of Philology, teacher of the department of Social Sciences and Ukrainian Studies of High Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University". Author of more than 60 non-fiction and 32 scientific and educational works. Coauthor of teaching textbook and monograph. Research interests: innovation in methods of teaching Ukrainian as a foreign language, comparative grammar and style of Ukrainian and English languages, neurolinguistics, psycholinguistics.

Received: 12-11-2016

Advance Access Published: December 2016

© L. Roman, 2016